

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
IZGLĪTĪBAS ZINĀTŅU UN PSIHOLOĢIJAS FAKULTĀTE
PSIHOLOĢIJAS NODAĻA

**JAUNU PIEAUGUŠO DEPRESIJAS SIMPTOMU SAISTĪBA AR TĒVA
IESAISTĪŠANOS AUDZINĀŠANĀ UN MĀTES EMOCIONĀLO SILTUMU
BĒRNĪBĀ**

BAKALaura DARBS

Autors: **Liene Linkeviča**

Studenta apliecības Nr.: LL21122

Darba vadītāja: Prof., Dr. psych. Anika Miltuze

Rīga, 2024

ANOTĀCIJA

Pētījuma mērķis bija izpētīt jaunu pieaugušo depresijas simptomu saistību ar tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu bērnībā.

Pētījuma izlase sastāv no 55 respondentiem, vecumā no 18 līdz 30 gadiem ($M=22,95$; $SD=3,53$).

Šī pētījuma ietvaros tika izmantota Beka depresijas aptauja (Beck Depression Inventory; BDI-II; Beck, Steer, & Brown, 1996; Latvijā adaptējusi S.Voitkāne, S.Miezīte, 2001), Tēva audzināšanas skala (Nurturant Fathering Scale, Finley & Schwartz, 2004; Latvijā adaptējusi L. Liepiņa 2013), Vecāku attieksmes aptaujas (Parental Bonding Instrument, /PBI/, Parker, Tupling, & Brown, 1979; Latvijā adaptējusi I. Bite 1998) emocionālā siltuma skala, kā arī ievākti demogrāfiskie dati.

Izvirzītā hipotēze apstiprinājās, konstatēta statistiski nozīmīga negatīva korelācija starp jaunu pieaugušo depresijas simptomiem un tēva iesaistīšanos audzināšanā bērnībā, kā arī statistiski nozīmīga negatīva korelācija starp jaunu pieaugušo depresijas simptomiem un mātes emocionālo siltumu bērnībā.

Atslēgas vārdi: depresijas simptomi, mātes emocionālais siltums, tēva iesaistīšanās audzināšanā.

ABSTRACT

The aim of the study was to examine the relationship of depressive symptoms in young adults with a father's involvement in parenting and a mother's emotional warmth during childhood.

The research sample consists of 55 respondents, aged between 18 and 30 years ($M=22.95$; $SD=3.53$).

The following questionnaires were used: Beck Depression Inventory (BDI-II; Beck, Steer, & Brown, 1996; adapted in Latvia by S. Voitkāne, S. Miezīte, 2001), the Nurturant Fathering Scale (Finley & Schwartz, 2004; adapted in Latvia by L. Liepiņa, 2013), Parental Bonding Instrument (PBI; Parker, Tupling, & Brown, 1979; adapted in Latvia by I. Bite 1998) Care Scale, and demographic data questionnaire.

The proposed hypothesis was confirmed, a statistically significant negative correlation was found between the depressive symptoms of young adults and the father's involvement in parenting in childhood, as well as a statistically significant negative correlation between the depressive symptoms of young adults and the mother's emotional warmth in childhood.

Key words: depressive symptoms, mother's emotional warmth, father's involvement in parenting.

SATURS

Ievads.....	5
Depresijas simptomi	8
Tēva iesaistīšanās audzināšanā.....	11
Mātes emocionālais siltums.....	14
Tēva iesaistīšanās audzināšanā un mātes emocionālā siltuma saistība ar depresijas simptomiem	16
Metode	20
Pētījuma dalībnieki	20
Instrumentmērītājs	20
Pētījuma procedūra	21
Rezultāti.....	22
Diskusija	24
Secinājumi	27
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	29

IEVADS

Depresijas traucējumi ir viens no izplatītākajiem psihiskajiem traucējumiem. Jauniešu un pieaugušo vecumā visizplatītākie tie ir tieši jaunu pieaugušo vidū. Pirmās depresīvās epizodes risks ir augsts pusaudžu gados, savukārt pusaudžu depresija palielina depresijas risku pieaugušo vecumā (Paul & Eckenrode, 2015). Statistikas rādītāji par 2019. un 2022. gadu rāda, ka jauniešu un pieaugušo vidū lielākais depresijas simptomu pieaugums, par gandrīz 5%, vērojams tieši jaunu pieaugušo vidū (Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2020; Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2023). Arī Latvijā depresijas rādītājiem šajā laika periodā ir tendence pieaugt.

Viens no depresijas riska faktoriem ir dzīves notikumi jeb dzīves pieredze. Vecāki ir pirmie cilvēki, ar kuriem bērns sāk mijiedarboties, komunicēt un mācīties socializēties. Tā kā vecāki ir bērna tuvākā vide jau no dzimšanas, viņu mijiedarbība ar bērnu ietekmē visus bērna attīstības aspektus. Abiem vecākiem ir ļoti liela loma bērna attīstībā, uzvedībā, garīgajā un fiziskajā veselībā. Ja viens no vecākiem neiesaistās audzināšanā, tam var būt nozīmīgas sekas bērna attīstībā un turpmākās dzīves pieredzē (Allen & Daly, 2007; Halldorsson et al., 2018).

Tēva pozitīva iesaistīšanās audzināšanā un kopā pavadītais laiks ar bērnu ir nozīmīgi aspekti, lai bērnam veidotos droša piesaiste ar tēvu, kas ir ļoti nozīmīga turpmākai dzīves pieredzei (Bowlby, 1988, kā minēts Shaver & Mikulincer, 2009). Kad mierinājumu un palīdzību emociju regulēšanā bērns meklē pie mātes, ir svarīgi, ka ir emocionāli silta māte, kas ir iejūtīga, empātiska, saprotoša un spēj mierināt bērnu. Tas var sekmēt drošas piesaistes veidošanos bērnam ar māti. Mātes emocionālais siltums ir nozīmīgs faktors bērna pozitīvai attīstībai.

Pozitīva bērnības pieredze, iesaistīti un emocionāli silti vecāki var būt preventīvi faktori depresijas simptomu attīstībai. Māte vairāk palīdz bērnam regulēt tādas emocijas kā skumjas, distresu un bailes (Moran et al., 2018), taču tēvs vairāk palīdz regulēt tādas emocijas kā agresiju un patīkamu satraukumu (Day & Padilla-Walker, 2009; Flouri, 2005a, kā minēts Sağkal et al., 2018).

Tēva – bērna attiecības sākas jau no zīdaiņa vecuma, bet tēva iesaistīšanās ir īpaši svarīga tieši brīdī, kad bērns sāk atdalīties no mātes, aptuveni 8 mēnešu vecumā, palīdzot bērnam drošāk atdalīties un izpētīt apkārtējo pasauli.

Literatūra par vecāku ietekmi uz bērnu un viņa garīgo veselību galvenokārt ir vērsta uz bērnu un pusaudžu populācijām. Pētījumos ir konsekventi uzsvērti vecāku iesaistīšanās

aizsargājošā ietekme uz bērnu emocionālo labklājību, ko raksturo tēvu aktīva līdzdalība aprūpes un audzināšanas pasākumos (Dubrowitz et al., 2001; Saḡkal et al., 2018; Easterbooks & Goldberg, 1984). Tāpat mātes emocionālais siltums, kas definēts kā pieķeršanās, atbalsta un atsaucības nodrošināšana, ir saistīts ar zemāku depresijas simptomu līmeni un labākiem vispārējās garīgās veselības rezultātiem bērniem un pusaudžiem (Moran et al., 2018; Von Suchodoletz et al., 2011; Khaleque 2013).

Tikai nedaudzos pētījumos ir apskatīta vecāku iesaistīšanās un emocionālā siltuma ilgtermiņa ietekme uz pieaugušo garīgo veselību, īpaši attiecībā uz depresijas simptomiem. Esošie pētījumi liecina, ka vecāku un bērnu attiecību kvalitāte bērnībā turpina ietekmēt pieaugušo psiholoģiskos aspektus, tostarp depresijas simptomus (Gniewosz et al., 2023).

Personām ar drošu piesaistes stilu parasti ir zemāks depresijas simptomu līmenis (Dagnino et al., 2017). Viens no svarīgākajiem drošas piesaistes faktoriem ir tas, ka bērns uztver mātes emocionālo siltumu (Bowlby, 1969). Gerhardta un kolēģu (Gerhardt et al. 2021) pētījumā tika konstatēta mātes emocionālā siltuma netieša ietekme uz depresijas simptomiem pieaugušajiem, savukārt tēva emocionālajam siltumam šādu netiešo ietekmi nekonstatēja, kas norāda uz mātes emocionālo siltumu kā svarīgu preventīvo faktoru depresijas simptomiem. Mātes spēju izrādīt emocionālo siltumu lielā mērā nosaka mātes labsajūta, zems stresa un depresijas simptomu līmenis, ko savukārt palīdz nodrošināt tēva iesaistīšanās audzināšanā.

Mērķis:

Izpētīt jaunu pieaugušo depresijas simptomu saistību ar tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu bērnībā.

Pētījuma hipotēze:

Zemāka tēva iesaistīšanās audzināšanā bērnībā un zemāks saņemtais emocionālais siltums no mātes bērnībā ir saistīti ar augstākiem depresijas simptomiem jaunu pieaugušo vidū.

Pētījuma priekšmeti:

Neatkarīgie mainīgie lielumi – tēva iesaistīšanās audzināšanā bērnībā, mātes emocionālais siltums bērnībā.

Atkarīgie mainīgie lielumi - depresijas simptomi.

Pētījuma dalībnieki:

Izlasi veido 55 respondenti vecumā no 18 līdz 30 gadu vecumam – 33 sievietes, 22 vīrieši.

Pētījuma instrumentārijs:

1. Beka depresijas aptauja (Beck Depression Inventory; BDI-II; Beck, Steer, & Brown, 1996; Latvijā adaptējusi S.Voitkāne, S.Miezīte, 2001).
2. Tēva audzināšanas skala (Nurturant Fathering Scale, Finley & Schwartz, 2004; Latvijā adaptējusi L. Liepiņa 2013)
3. Vecāku attieksmes aptaujas (Parental Bonding Instrument, /PBI/, Parker, Tupling, & Brown, 1979; Latvijā adaptējusi I. Bite 1998) emocionālā siltuma skala.

Bakalaura darbs sastāv no teorētiskās daļas, metodes daļas, rezultātiem, diskusijas un secinājumiem. Teorētiskā daļa sastāv no četrām nodaļām: Depresijas simptomi, Tēva iesaistīšanās audzināšanā, Mātes emocionālais siltums, Tēva iesaistīšanās audzināšanā un mātes emocionālā siltuma saistība ar depresijas simptomiem. Kopējais darba apjoms ir 33 lappuses un literatūras sarakstu veido 43 zinātniskie avoti.

DEPRESIJAS SIMPTOMI

Mūsdienās depresijas traucējumi ir viena no izplatītākajām garīgās veselības problēmām pasaulē. Pēdējā gadu desmitā depresijas rādītājiem pasaules mērogā ir tendence pieaugt. Depresijas rādītāji jauniešiem, vecumā no 12-17 gadiem, ir pieauguši no 15,7% (jeb 3,8 miljoniem cilvēku) 2019. gadā līdz 19,5% (jeb 4,8 miljoniem cilvēku) 2022. gadā. (Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2020; Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2023). Pieaugušo vecumā (18 gadi un vecāks) depresijas rādītāji ir pieauguši no 7,8% (jeb 19,4 miljoniem cilvēku) 2019. gadā līdz 8,8% (jeb 22,5 miljoniem cilvēku) 2022. gadā. Pieaugušo vecumā visbiežāk depresijas simptomi parādās jaunu pieaugušo vecumā. Par depresijas līmeņa pieauguma tempiem pasaulē liecina fakts, ka laika posmā no 2019. gada līdz 2022. gadam tas palielinājies no 15,2% (jeb 5 miljoniem cilvēku) līdz 20,1% (jeb 7 miljoniem cilvēku). Salīdzinot statistikas rādītājus 2019. un 2022. gadā, īpašs depresijas simptomu pieaugums vērojams jauniešu un jaunu pieaugušo vecumā – jauniešu vidū tas pieaudzis par 4,2%, jaunu pieaugušo vidū pieaudzis gandrīz par 5% 3 gadu laikā. Šo pieaugumu, iespējams, ietekmējuši ne tikai ierastie faktori, bet arī COVID-19 pandēmija pasaulē.

Aplūkojot statistikas datus par depresijas rādītājiem Latvijā, var secināt, ka rādītājiem ir tendence pieaugt. Statistikas pārvalde ir izdalījusi pirmreizēju depresijas epizodi un rekurentus depresīvos traucējumus (Oficiālās statistikas portāls, 2022). Pirmreizēja depresīva epizode no 181,3 uz 100 000 iedzīvotājiem 2019. gadā pieaugusi līdz 247,7 iedzīvotājiem 2022. gadā, savukārt rekurenti depresīvi traucējumi pieauguši no 300,4 uz 100 000 iedzīvotājiem 2019. gadā līdz 361,4 iedzīvotājiem 2022. gadā. Diemžēl statistikas dati par depresijas izplatību Latvijā nav pieejami vecuma griezumā, kas liedz izvērtēt problēmas aktualitāti dažādās vecuma grupās, kā arī dati ir attiecināti uz kopējo iedzīvotāju skaitu, ieskaitot zīdaiņus un bērnus, kas neļauj objektīvi vērtēt un izmantot iegūtos rezultātus.

Pastāv dažādi depresijai raksturīgi simptomi. Katram indivīdam depresijas simptomi var izpausties lielākā vai mazākā mērā un parasti tas ir vairāku simptomu kopums. Depresijas simptomi ir vismaz 2 nedēļu vai ilgāks periods, kad gandrīz katru dienu lielāko dienas daļu cilvēks jūtas nomākts vai zaudējis interesi/prieku par ikdienas aktivitātēm, kas iepriekš ir sagādājušas prieku; miega traucējumi; ēšanas traucējumi; enerģijas trūkums; koncentrēšanās grūtības; zems pašvērtējums; atkārtotas domas par nāvi; pašnāvību vai sevis ievainošanu.

Balstoties uz DSM-5 diagnostikas kritērijiem, lai diagnosticētu depresijas traucējumus, tiem jāatbilst vismaz pieciem vai vairāk simptomiem.

DSM-5 (DSM-5, 2013) skaidro, ka depresijas traucējumi ietver: garastāvokļa regulēšanas traucējumus, smagus depresijas traucējumus (tostarp smagu depresijas epizodi), patstāvīgu depresijas traucējumus jeb distīmiju, premenstruālus disforijas traucējumus, vielu/medikamentu izraisītus depresīvus traucējumus, depresīvus traucējumus cita veselības stāvokļa dēļ, citus specifiskus depresīvus traucējumus un neprecizētus depresīvus traucējumus.

Visu šo traucējumu kopīgās iezīme ir skumjš noskaņojums un/vai viegli aizkaitināms garastāvoklis, ko pavada somatiskas un kognitīvas izmaiņas, kas būtiski ietekmē indivīda spēju darboties. Depresijas traucējumi atšķiras atkarībā no ilguma, laika vai iespējamās etioloģijas. Smagas depresijas traucējumi ir klasisks stāvoklis šajā traucējumu grupā. To raksturo atsevišķas epizodes, kuru ilgums ir vismaz 2 nedēļas (lai gan lielākā daļa epizožu ilgst ievērojami ilgāk), kas ietver skaidras izmaiņas afektā, izziņā, neiroveģetatīvās funkcijās un starpepizožu remisijās. Hroniskāku depresijas formu, persistējošus depresīvus traucējumus (distīmiju), var diagnosticēt, ja garastāvokļa traucējumi turpinās vismaz 2 gadus.

Depresijas simptomiem nav viens noteikts cēlonis. Depresijas riska faktori ietver sarežģītu sociālo, psiholoģisko un bioloģisko faktoru mijiedarbību. Daži no izplatītākajiem riska faktoriem, ko min Pasaules Veselības organizācija (World Health Organization) un Nacionālais garīgās veselības institūts (The National Institute of Mental Health):

-Bioloģiskie faktori: ģenētika, depresijas ģimenes anamnēze un veselības stāvokļi, piemēram, diabēts, sirds slimības vai vairogdziedzera darbības traucējumi, var veicināt depresijas risku.

-Smadzeņu ķīmija un funkcija: smadzeņu nepareiza garastāvokļa regulēšana un smadzeņu ķīmijas izmaiņas, tostarp neurotransmiteru, piemēram, serotonīna un dopamīna, darbības traucējumi un nelīdzsvarotība var ietekmēt depresijas rašanos.

-Dzīves notikumi: fiziska, seksuāla vai emocionāla vardarbība, konflikti, nāve vai zaudējumi, lielas dzīves pārmaiņas un personiskas problēmas, sarežģīta pieredze, piemēram, trauma, šķiršanās, izolācija un atbalsta trūkums var izraisīt depresiju.

-Vielu nepareiza lietošana: veicinošs faktors var būt farmaceitisku vielu nepareiza lietošana. Dažas zāles var izraisīt depresiju kā blakusparādību. Depresiju var izraisīt vai pastiprināt arī alkohola un narkotisko vielu lietošana.

-Sociālie un vides faktori: sociālā izolācija, dzimums (sievietēm ir aptuveni divas reizes lielāka iespēja saslimt ar depresiju, nekā vīriešiem).

Pirmās depresīvās epizodes risks ir augsts pusaudžu gados, savukārt pusaudžu depresija palielina depresijas risku pieaugušo vecumā (Paul & Eckenrode, 2015). Apskatot pētījumus par saistībām starp bērnības nelabvēlīgu pieredzi un psihopatoloģiskām problēmām, var secināt, ka bērnībā gūta nelabvēlīga pieredze ir dažādu psihopatoloģisko traucējumu, piemēram tādu kā depresija un trauksme, prognozējošs faktors pusaudžu un pieaugušo vecumā.

TĒVA IESAISTĪŠANĀS AUDZINĀŠANĀ

Tradicionāli un vēsturiski tēva loma ģimenē bija ģimenes drošības un materiālo resursu nodrošinātājs. Tēvi bērnu audzināšanu atstāja sievietēm ziņā, paši gādādami par mājvietu, drošību, iztikas līdzekļu sagādi un nodrošināšanu. Gadu gaitā, attīstoties sabiedrībai, arī sabiedrības uzskati par tēvu iesaistīšanos audzināšanā ir mainījušies, tēva loma bērna audzināšanā ir ievērojami aktualizējusies. Sabiedrībā ir radusies izpratne par nozīmīgo tēva lomu un ieguldījumu, ko tieši tēvi var dot savu bērnu attīstībai un emocionālajam atbalstam, iesaistoties audzināšanā un ar to saistītajos procesos.

Tēva iesaistīšanos bērna audzināšanā iedala trīs daļās: klātesamība – būt pieejamam pavadīt laiku kopā ar bērnu; iesaistīšanās – tēva tiešā mijiedarbība ar bērnu; atbildība – pieskatīšana, uzraudzība un plānošana (Garfield et al., 2019). Visas minētās trīs daļas ir nozīmīgas veiksmīgai tēva iesaistei bērna audzināšanā.

Tēva iesaistīšanās audzināšanā tiek izdalīti kvantitatīvie un kvalitatīvie aspekti. Kvantitatīvie aspekti attiecas uz kopā pavadītā laika daudzumu (Damar, 2023), piemēram, ēdot, izklaidējoties, sportojot vai lasot grāmatas, ņemot vērā saskarsmes biežumu un tēva pieejamību. Tas ietver arī laiku, ko tēvi pavada, veicot ikdienas bērna aprūpi, piemēram vanņojot, gatavojot maltīti un ģērbjot bērnu. Kvalitatīvie aspekti tiek raksturoti kā tēva iejūtīgas, siltas, tuvas, draudzīgas, atbalstošas, audzinošas, sirsnīgas, iedrošinošas, mierinošas un pieņemošas attiecības ar bērnu. Turklāt šie aspekti ir pamats, lai bērnam veidotos spēcīga un droša piesaiste ar tēvu. Īsterbruks un Goldbergs (Easterbrooks & Goldberg, 1984) uzsver, ka kvalitatīvie aspekti ir tēva uzvedība, iejūtība un attieksme pret bērnu. Tēva un bērna attiecību kvalitāte parādās kā izšķirošs faktors, lai izprastu tēva iesaistīšanās ilgtermiņa ietekmi. Siltums, komunikācija un droša piesaiste tēviem ir saistīta ar zemāku depresijas simptomu līmeni bērnībā un pusaudžu vecumā.

Daudzos pētījumos ir uzsvērtā pozitīvā ietekme, ko rada tēvu iesaistīšanās dažādos bērna audzināšanas aspektos, tostarp emocionālajā atbalstā, kognitīvajā stimulācijā un aprūpes pienākumos. Tēva aktīva iesaistīšanās bērna audzināšanā ir saistīta ar pozitīvu bērna sociālo, kognitīvo un emocionālo attīstību (Day & Padilla-Walker, 2009; Flouri, 2005a, kā minēts Saḡkal et al., 2018). Bērnībā un pusaudžu gados aktīvi iesaistīta tēva figūras klātbūtne ir saistīta ar paaugstinātu emocionālo noturību, augstākiem akadēmiskajiem sniegumiem un labākām

sociālajām prasmēm. Šie pozitīvie rezultāti var kalpot kā aizsargfaktori pret depresijas attīstību vēlākos dzīves posmos.

H. Dubovitzs ar līdzautoriem (Dubowitz et al., 2001) ir konstatējis, ka tēva iesaistīšanās pozitīvi saistās ar bērna apmierinātību ar dzīvi un mazāku depresijas pieredzi. Tēva un bērna attiecību kvalitāte tiek saistīta ar pozitīvāku bērna dzīves attīstību, ja attiecības ar tēvu būs tuvas, drošas un atbalstošas (Easterbrooks & Goldberg, 1984).

Tēva iesaistīšanās un audzināšana ir nozīmīga gan dēliem, gan meitām. Pētījumi liecina, ka tēvu nozīme audzināšanā dēliem un meitām var izpausties gan līdzīgi, gan atšķirīgi. Clerija (Cleary, 2022) atklāja, ka pozitīvas tēva un dēla attiecības, ko raksturo iesaistīšanās audzināšanā un labas priekšzīmes rādīšana, veicina veselīgas vīrišķīgas uzvedības un emocionālās labklājības attīstību. Savukārt – tēvu un dēlu attiecības, kuras raksturotas kā noraidošas un aizskarošas, emocionāli attālinātas, nespējot paust mīlestību un rūpes, var negatīvi ietekmēt dēla emocionālo attīstību un labklājību, veicinot depresiju pieaugušā vecumā. Tikmēr pozitīvas tēva un meitas attiecības var uzlabot meitas pašcieņu un samazināt depresijas risku. Pētījums, kas tika veikts 2018. gadā, atklāja, ka tēva un meitas attiecībām ir izšķiroša nozīme meitenes pašvērtējumā un emocionālajā attīstībā (Sağkal et al., 2018). Veselīgas tēva un meitas attiecības var pozitīvi ietekmēt meitas pašcieņu, pārliecību par sevi un garīgo labklājību. Savukārt neveselīgas attiecības var izraisīt tādas problēmas kā trauksmi, depresiju un vājus akadēmiskos rezultātus.

Gadījumos, kad tēvs nav iesaistījies bērna audzināšanā, dēli biežāk norāda, ka jūtas nelaimīgāki, skumjāki, nomākti, atkarīgāki un hiperaktīvi (Allen & Daly, 2007). Meitām, kuras augušas bez tēva iesaistīšanās, ir lielāka iespēja kļūt pārāk atkarīgām un mazāk pašpietiekošām, uzrādot internalizācijas problēmas, piemēram, trauksmi un depresiju (Kandel, Rosenbaum & Chen, 1994, kā minēts Allen & Daly, 2007).

Gadījumos, kad tēva iesaistīšanās ir ierobežota, gan zēniem, gan meitenēm biežāk attīstās trauksmes traucējumi, uzvedības problēmas, psiholoģiski traucējumi un pašnāvības riski (Allen & Daly, 2007). Ierobežota tēva iesaistīšanās, īpaši, ja to apvieno ar citiem faktoriem, dažiem bērniem var veicināt augstāku sociālās trauksmes līmeni (Halldorsson et al., 2018). Atbalstošas un audzinošas tēva figūras trūkums var ietekmēt bērna drošības sajūtu un radīt grūtības sociālajā mijiedarbībā. Lai gan sociālā trauksme var būt depresiju veicinošs faktors, ir svarīgi atzīt, ka depresija ir daudzšķautņains stāvoklis ar dažādiem cēloņiem. Saikne starp tēva iesaistīšanos, sociālo trauksmi un depresiju ir sarežģīta, un to var ietekmēt daudzi faktori.

Pētījumi liecina, ka pozitīva tēva iesaistīšanās audzināšanā labvēlīgi ietekmē bērna attīstību, tomēr katrs bērns ir unikāls un viņa attīstību un konkrētos rezultātus var ietekmēt daudzi faktori, tostarp ģenētika, vide un vispārējā ģimenes dinamika.

MĀTES EMOCIONĀLAIS SILTUMS

Mātes emocionālais siltums ir atzīts par izšķirošu faktoru bērnu sociāli emocionālās attīstības veidošanā, toties skarba, nereaģējoša un nolaidīga vecāku audzināšana bieži uzrāda negatīvus rezultātus sociāli emocionālajā attīstībā (Repetti et al., 2002, kā minēts Moran et al., 2018).

Mātes emocionālais siltums tiek raksturots kā mātes interese par bērna aktivitātēm un iesaistīšanās tajās, bērna sasniegumu pamanīšana un novērtēšana, kā arī pieķeršanās un mīlestības izrādīšana (Wu et al., 2015). Emocionālais siltums bērnu audzināšanas kontekstā attiecas uz pieķeršanos, aprūpi un atsaucību, ko māte izrāda savam bērnam. Tas ietver siltuma un drošas piesaistes nodrošināšanu, komforta un mierinājuma nodrošināšanu, kad bērns ir satraukts, kā arī atbalstu un aprūpi. Pētījumi liecina, ka mātes emocionālais siltums un pieķeršanās ir saistīti ar pozitīviem rezultātiem bērniem, piemēram, stresa pārvarēšanas stratēģiju izmantošanu, labklājību pieaugušā vecumā un sociāli emocionālo attīstību (Gniewosz et al., 2023). Augsts mātes emocionālā siltuma līmenis ir saistīts ar veiksmīgu stresa situāciju pārvarēšanu un pozitīvas uzvedības attīstību bērniem. Bērni, kuri izjūt siltumu un atsaucību no savām mātēm, visticamāk, attīstīs drošu piesaisti, emocionālās regulēšanas prasmes un pozitīvu pašsajūtu. Tiek uzskatīts, ka šie faktori veicina zemāku depresijas risku turpmākā dzīvē.

Mātes emocionālais siltums ir saistīts ar bērnu efektīvu problēmu pārvarēšanas mehānismu attīstību (Moran et al., 2018). Siltas un atbalstošas mātes un bērna attiecības nodrošina labvēlīgu un drošu vidi bērna pasaules izpētei, veicinot adaptīvu stresa pārvarēšanas stratēģiju izstrādi, kas var mazināt depresijas risku pieaugušā vecumā. Mātes radītajam emocionālajam siltumam ir izšķiroša nozīme, mācot bērniem regulēt savas emocijas. Von Suchodoletzas, Trommsdorffas un Heikampa (Von Suchodoletz et al., 2011) veiktajā pētījumā Vācijā, kur piedalījās 102 mātes ar saviem bērnudārza vecuma bērniem, secināja, ka mātes emocionālajam siltumam un atbalstošai un mierinošai reakcijai uz bērna izrādīto distresu, ir pozitīva saistība ar bērna spēju regulēt savu uzvedību un emocijas. Bērni, kuri izjūt pastāvīgu emocionālo atbalstu, biežāk attīstīs efektīvas emocionālās regulēšanas prasmes, paaugstinot savu noturību pret depresijas simptomiem pusaudža un pieaugušā vecumā (Gniewosz, Katstaller & Gniewosz, 2023).

Khalekue (Khaleque, 2013) veiktā meta-analīze apskatīja bērnu uztverto emocionālo siltumu no vecākiem un to saistību ar bērna psiholoģisko pielāgošanos un personības tendencēm. Meta-analīzē atklājās, ka tieši mātes emocionālajam siltumam ir lielāka pozitīva saistība ar patstāvīgumu, pozitīvu pašvērtējumu, emocionālo atsaucību un pozitīvu pasaules skatījumu.

Pētījumi liecina, ka mātes emocionālā siltuma pozitīvā ietekme var izpausties arī pieaugušā vecumā. Moranas, Turiano un Gentzleras (Moran et al., 2018) pētījums atklāja, ka mērens vecāku siltuma pieaugums ir saistīts ar dažādiem pozitīviem rezultātiem pieaugušā vecumā, tostarp par 21% lielāku iespējamību, ka viņi uzrādīs augstākus subjektīvās labklājības rādītājus, par 18% mazāku depresijas risku un par 17% mazāku narkotiku lietošanas risku. Savukārt, pieaugušie, kuri ziņoja par zemu mātes emocionālo siltumu, uzrādīja vairāk negatīvu emociju un psihopatoloģijas piedzīvošanu pieaugušā vecumā.

Pētījumi arī apstiprina, ka depresijas simptomi mātēm ir cieši saistīti ar eksternalizēta rakstura uzvedības problēmām, zemākiem akadēmiskajiem sniegumiem, depresijas simptomiem un citām psihosociālām problēmām viņu bērniem (Ertel et al., 2011). Tas skaidrojams ar to, ka depresija ietver ļoti daudz simptomu, kas paredz mazāk pozitīvu komunikāciju ar bērnu. Atrodoties depresijas stāvoklī, pieaug emocionāla nevērība, mātei kļūst grūtāk izrādīt emocionālo siltumu un saskatīt patiesās bērna vajadzības.

Nepietiekams emocionālais siltums var izraisīt nedrošu piesaistes stilu, kam raksturīga arī neuzticēšanās attiecībās ar citiem, un tas var izraisīt disfunkcionālas starppersonu attiecības, kas, savukārt, var palielināt depresijas risku (Del Barrio et al., 2016). Noraidījums un pārmērīga kontrole ir saistīti ar vispārējiem bērna pašregulācijas trūkumiem, pielāgošanās grūtībām un psihopatoloģiju. Mātes noraidījums veicina bērna negatīvu uzskatu par sevi kā nevērtīgu vai nemīlamu internalizēšanu un tas bieži ir saistīts ar trauksmi un depresiju.

Pētījumi liecina, ka mātes emocionālais siltums, atbalsts un atsaucīga uzvedība veicina labu bērna pašsajūtu, spēju tikt galā ar stresa situācijām, paaugstina labklājības rādītājus, mazina depresijas un atkarību risku. Savukārt emocionālā siltuma trūkums, skarba un nereaģējoša audzināšana negatīvi ietekmē bērna emocionālo un fizisko pašsajūtu, radot risku depresijas simptomu izpausmēm turpmākajā dzīvē.

TĒVA IESAISTĪŠANĀS AUDZINĀŠANĀ UN MĀTES EMOCIONĀLĀ SILTUMA SAISTĪBA AR DEPRESIJAS SIMPTOMIEM

Tēva iesaistīšanās bērnu audzināšanā un mātes sniegtais emocionālais siltums ir būtiski elementi bērna attīstības un drošas piesaistes veidošanā. Kad abi vecāki aktīvi iesaistās aprūpē un sniedz emocionālu atbalstu, bērnam ir lielāka iespēja izveidot drošu piesaistes stilu un piedzīvot pozitīvus rezultātus dažādās savas dzīves jomās. Vecāki ir pirmie cilvēki, ar kuriem bērns sāk mijiedarboties, komunicēt un mācīties socializēties. Tā kā vecāki ir bērna tuvākā vide jau no dzimšanas, viņu mijiedarbība ar bērnu ietekmē visus bērna attīstības aspektus. Māte sākotnēji ir primārā un galvenā aprūpētāja zīdāinim, nodrošinot ne tikai barošanu un aprūpi, bet arī sniedzot mierinājumu un palīdzot adaptēties vidē. Tēva – bērna attiecības sākas jau no zīdaiņa vecuma, bet tēva iesaistīšanās ir īpaši svarīga tieši brīdī, kad bērns sāk atdalīties no mātes, aptuveni 8 mēnešu vecumā, palīdzot bērnam drošāk atdalīties un izpētīt apkārtējo pasauli.

Piesaistes teorija, ko izstrādājis psihologs Džons Boulbijs (Bowlby, 1988, kā minēts Shaver & Mikulincer, 2009), apgalvo, ka agrīno attiecību kvalitāte, īpaši ar primārajiem aprūpētājiem, veido indivīda emocionālo un sociālo attīstību visas dzīves laikā. Saskaņā ar piesaistes teoriju, bērnībā veidotais piesaistes veids var ietekmēt to, kā indivīdi attiecas pret citiem, regulē emocijas un tiek galā ar stresa faktoriem savas dzīves laikā. Pētījumi ir pierādījuši, ka bērnībā izveidojies nedrošās piesaistes stils, ko izraisa atturoša pieredze ar piesaistes personām, palielina psiholoģisku traucējumu, piemēram, depresijas risku (Spruit et al., 2020). Pieaugušā vecumā šiem piesaistes modeļiem joprojām ir nozīmīga loma starppersonu attiecību un emocionālās labklājības veidošanā. Pētījumi ir parādījuši, ka personām ar drošu piesaistes stilu parasti ir pozitīvākas un stabilākas attiecības, labākas emociju regulēšanas prasmes un mazāks garīgās veselības problēmu, tostarp depresijas, līmenis (Dagnino et al., 2017). Tomēr nedroši piesaistes stili, piemēram, ambivalenta vai izvairīga piesaiste, ir saistīti ar paaugstinātu neaizsargātību pret depresiju un citām garīgās veselības problēmām (Dagnino et al., 2017). Abi vecāki veicina drošu piesaistes stilu veidošanos ar saviem bērniem, kaut arī dažādos veidos. Tēvs, kas ir iesaistīts audzināšanas uzdevumos, piemēram, aprūpē, rotaļās, mierinot un veidojot emocionālo saikni, sniedz bērnam papildu iespējas veidot drošu piesaisti (Easterbrooks & Goldberg, 1984). Tikmēr māte, kas piedāvā emocionālu siltumu, jutīgumu un atsaucību, rada audzinošu vidi, kas veicina uzticēšanos, drošību un emocionālo labklājību (Moran et al., 2018).

Māte un tēvs mijiedarbībā ar bērnu bieži izmanto dažādus audzināšanas stilus. Lai gan māte var sniegt emocionālu siltumu, komfortu un mierinājumu, tēvs var piedāvāt vairāk izzinošu, izaicinošāku un rotaļīgāku mijiedarbību (Yoon, et al., 2018). Dažādās vecāku audzināšanas pieejas sniedz bērnam daudzveidīgu aprūpi, kas sekmē bērna vispārējo attīstību. Kad abi vecāki ir iesaistīti audzināšanā un sniedz emocionālu atbalstu, bērnam ir labvēlīga un droša vide pasaules izpētei. Mātes emocionālais siltums un tēva aktīva iesaistīšanās audzināšanā rada atbalstošu vidi, kas mudina bērnu izpētīt apkārtni, iegūt jaunas prasmes, eksperimentēt, uzdrošināties riskēt un attīstīt patstāvību, zinot, ka viņam ir uzticama mierinājuma persona, uz ko paļauties un pie kā vērsties pēc atbalsta un palīdzības.

Pētījumi par vecāku un bērnu attiecību kvalitāti un to ietekmi uz jauniešu psihosociālajiem rezultātiem ir plaši aprakstīts Baumrindas (Baumrind, 1966) darbā par audzināšanas stiliem, parādot, ka autoritatīvs audzināšanas stils, kam raksturīgas gan augstas prasības un kontrole, gan emocionālais siltums un atsaucība, ir saistīts ar ļoti dažādiem pozitīviem psihosociāliem rezultātiem (Larzelere et al., 2013). Turpretim autoritārais stils, kam raksturīga augsta kontrole un prasīgums, bet zems emocionālais siltums un atsaucība, kā arī nolaidīgais stils, ko raksturo zema kontrole/prasīgums un zems siltums/atšaucība, ir saistīti ar augstākiem internalizācijas simptomiem (Larzelere et al., 2013). Romero-Acosta ar kolēģiem (Romero-Acosta et al. 2021) skaidro, ka skarbs audzināšanas stils, tāds kā autoritārais un nolaidīgais audzināšanas stils, tiek saistīts ar augstākiem depresijas simptomiem jauniešu un jaunu pieaugušo vidū. Bērni, kuru vecāki izrādījuši zemu emocionālo siltumu un augstu kontroli, biežāk piedzīvos depresijas simptomus, nekā tie bērni, kuru vecāki izmantojuši autoritatīvo (augsts emocionālais siltums un augsta kontrole) vai visatļaujošo (augsts emocionālais siltums un zema kontrole) audzināšanas stilu. Arī pārmērīga kontrole tiek saistīta ar augstākiem depresijas simptomiem jauniešu un jaunu pieaugušo vidū.

Rena ar kolēģiem (Ren et al. 2023) pētījumā par vecāku iesaistīšanos bērna audzināšanā, kuru raksturoja kā kvantitatīvu mērījumu, un audzināšanas stilu, raksturojot to, kā kvalitatīvu mērījumu, saistību ar jauniešu psiholoģisko pielāgošanos, apskatīja 930 ģimiešu ģimenes. Pētījuma gaitā tika izdalīti četri audzināšanas uzvedības profili – siltas iesaistīšanās, nolaidīgas neiesaistīšanās, noraidošas neiesaistīšanās un noraidošas iesaistīšanās profili. Salīdzinot audzināšanas profilus, atklājās, ka jaunieši, kuri pieredzēja augstu emocionālo siltumu un augstu iesaistīšanos no vecāku puses, piedzīvoja zemākus trauksmes simptomus, depresijas simptomus un vientulības sajūtu. Turpretī noraidošās iesaistīšanās profils paredzēja, ka bērni, kuri saņem

vidēju vecāku iesaistīšanos audzināšanā, zemu emocionālo siltumu un ļoti augstu noraidījumu no vecāku puses, piedzīvo augstākos trauksmes simptomus, depresijas simptomus un vientulības sajūtu starp visiem audzināšanas uzvedības profiliem.

Māte vairāk palīdz bērnam regulēt tādas emocijas, kā skumjas, distresu un bailes (Moran et al., 2018), taču tēvs vairāk palīdz regulēt tādas emocijas kā agresiju un patīkamu satraukumu (Day & Padilla-Walker, 2009; Flouri, 2005a, kā minēts Saḡkal et al., 2018). Mātes emocionālais siltums un tēva iesaistīšanās audzināšanā veicina bērna emociju regulēšanas un negatīvu emociju pārvarēšanas prasmes (Dmitrieva & Espel, 2023). Māte, kura sniedz mierinājumu un atbalstu, palīdz bērnam iemācīties izprast un regulēt savas emocijas, savukārt tēvi, kas iesaistās atbalstošā audzināšanā, nodrošina papildus stratēģijas emociju regulēšanai. Abu vecāku atbalstoša iesaistīšanās uzlabo bērnu noturību un spēju pārvarēt stresu un grūtības, kas, spēlē lielu lomu noturībai pret depresijas simptomiem.

Aktīvi iesaistīts tēvs un māte, kura izrāda emocionālo siltumu un ir atsaucīga, rada labvēlīgu ģimenes dinamiku, kas pozitīvi ietekmē bērna vispārējo labklājību (Mortazavizadeh et al., 2022). Atbalstošā un emocionāli siltā vidē auguši bērni uzrāda pozitīvākus rezultātus dažādās attīstības jomās, tostarp sociālajā, emocionālajā un kognitīvajā attīstībā.

Pētījumi liecina, ka iesaistīšanās bērna audzināšanā un saņemtais emocionālais siltums ir saistīts ar depresijas simptomiem. Viens no svarīgākajiem drošas piesaistes faktoriem ir tas, ka bērns uztver mātes emocionālo siltumu (Bowlby, 1969). Personām ar drošu piesaistes stilu parasti ir zemāks depresijas simptomu līmenis (Dagnino et al., 2017). Mātes spēju izrādīt emocionālo siltumu lielā mērā nosaka mātes labsajūta, zems stresa un depresijas simptomu līmenis. To savukārt palīdz nodrošināt tēva iesaistīšanās audzināšanā.

Gerhardta un kolēģu (Gerhardt et al. 2021) pētījumā tika konstatēta mātes emocionālā siltuma netieša ietekme uz depresijas simptomiem un aptaukošanos pieaugušajiem, savukārt tēva emocionālajam siltumam šādu netiešo ietekmi nekonstatēja, kas norāda uz mātes emocionālo siltumu kā svarīgu preventīvo faktoru depresijas simptomiem. Savukārt tēva iesaistīšanās audzināšanā ir saistīta ar mātes spēju sniegt emocionālo siltumu bērnam.

Ņemot vērā iepriekš minēto, būtu aktuāli izpētīt jaunu pieaugušo depresijas simptomu saistību ar tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu bērnībā, jo pārsvarā ir pētīta bērnu un pusaudžu populācija, bet nav pētīta abu faktoru sakarība un šāds pētījums nav veikts Latvijas izlasē.

Šī pētījuma mērķis ir izpētīt jaunu pieaugušo depresijas simptomu saistību ar tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu bērnībā. Pētījumā ir izvirzīta hipotēze, ka zemāka tēva iesaistīšanās audzināšanā bērnībā un zemāks saņemtais emocionālais siltums no mātes bērnībā ir saistīti ar augstākiem depresijas simptomiem jaunu pieaugušo vidū.

METODE

Pētījuma dalībnieki

Pētījumā piedalījās 55 respondenti (n=55), kuri aizpildīja aptauju. Izlasi veidoja 33 sievietes (60%) un 22 vīrieši (40%). Respondenti bija vecumā no 18 līdz 30 gadiem (M=22,95; SD=3,53). 1 (1,82%) respondentam ir pamatskolas izglītība, 35 (63,64%) respondentiem ir vidējā izglītība, 8 (14,54%) respondentiem ir vidējā profesionālā izglītība un 11 (20%) respondentiem ir augstākā izglītība.

Instrumentmērītājs

Aptaujā tika iekļauta *demogrāfisko datu aptauja*, lai iegūtu vispārīgu informāciju par izlases dalībniekiem – dzimums, vecums, izglītības līmenis (pamatizglītība; vidējā izglītība; profesionālā vidējā izglītība; augstākā izglītība).

Lai mērītu respondentu depresijas simptomus, tika izmantota *Beka depresijas aptauja* (Beck Depression Inventory; BDI-II; Beck, Steer, & Brown, 1996; Latvijā adaptējusi S.Voitkāne, S.Miezīte, 2001). Ticamības rādītājs oriģinālajā aptaujā – 0,91 (Beck, Steer, & Brown, 1996). Latviešu valodā adaptētās aptaujas iekšējās saskaņotības rādītāji dažādās izlasēs ir no $\alpha = 0,87$ līdz $\alpha = 0,91$ (Voitkāne, 2003). Ticamības rādītājs šajā pētījumā (Kronbaha alfa) – 0,93, kas norāda uz teicamu iekšējo saskaņotību. Metode sastāv no 21 apgalvojuma, kur katram no tiem jāizvēlas viena no četrām atbildēm, kura visprecīzāk raksturo indivīda pašsajūtu pēdējo 2 nedēļu laikā. Par izvēlēto atbilžu variantu respondents iegūst attiecīgi balli no 0 līdz 3. Datu apstrādei un analīzei tiek izmantots summārais punktu skaits. Augstāka summārā vērtība norāda uz augstāku depresijas simptomu līmeni.

Lai mērītu respondentu priekšstatus par tēva iesaisti audzināšanā bērnībā, tika izmantota *Tēva audzināšanas skala* (Nurturant Fathering Scale, Finley & Schwartz, 2004), ko latviešu valodā adaptējusi L. Liepiņa 2013. gadā (Liepiņa, 2013). Ticamības rādītājs oriģinālajā aptaujā – 0,88 (Finley & Schwartz, 2004). Ticamības rādītājs latviešu valodā adaptētajā darbā – 0,93 (Liepiņa, 2013). Ticamības rādītājs šajā pētījumā (Kronbaha alfa) – 0,94, kas norāda uz teicamu iekšējo saskaņotību. Respondenti novērtēja savas attiecības ar tēvu un to, kā viņi vērtē tēva iesaistīšanos viņu audzināšanā līdz 16 gadu vecumam. Skala sastāv no 9 jautājumiem, kuri pēta bērna vērtējumu par tēva iesaistīšanos bērna audzināšanā. Katrs jautājums bija jānovērtē Likerta skalā no 1 (ļoti vāji) līdz 5 (vislielākajā mērā). Datu apstrādei un analīzei tiek izmantots

summārais punktu skaits. Augstāka summārā vērtība norāda uz augstāku tēva iesaistīšanās audzināšanā līmeni.

Lai mērītu respondentu priekšstatus par mātes emocionālo siltumu bērnībā, tika izmantota *Vecāku attieksmes aptaujas* (VAA) (Parental Bonding Instrument, /PBI/, Parker, Tupling, & Brown, 1979) emocionālā siltuma skala, ko latviešu valodā adaptējusi Ieva Bite 1998. gadā (Bite, 1998). Ticamības rādītājs oriģinālajā aptaujā emocionālā siltuma skalai – 0,87 (Parker, Tupling & Brown, 1979). Ticamības rādītājs latviešu valodā adaptētajā darbā emocionālā siltuma skalai – 0,93 (Bite, 1998). Ticamības rādītājs šajā pētījumā (Kronbaha alfa) – 0,94, kas norāda uz teicamu iekšējo saskaņotību. Aptaujai ir divas skalas: emocionālā siltuma skala, kas sastāv no 12 apgalvojumiem, kur maksimāli iegūstamo punktu skaits ir 36, un psiholoģiskās kontroles skala, kas sastāv no 13 apgalvojumiem, kur maksimālais iegūstamo punktu skaits 39. Lai mērītu respondentu priekšstatus par mātes emocionālo siltumu bērnībā, tika izmantota tikai emocionālā siltuma skala. Respondenti novērtēja izjusto mātes emocionālo siltumu bērnībā līdz 16 gadu vecumam. Katrs apgalvojums tiek vērtēts no 0 līdz 3 punktiem Likerta skalā, kur 3 nozīmē "pilnībā atbilst", bet 0 - "nemaz neatbilst". Datu apstrādei un analīzei tiek izmantots summārais punktu skaits. Augstāka summārā vērtība norāda uz augstāku mātes emocionālā siltuma līmeni.

Pētījuma procedūra

Pētījuma dati tika ievākti ar anketas palīdzību, kura tika veidota Google Forms. Pētījums tika veikts, aptauju ievietojot interneta vidē ar norādi, ka tā paredzēta 18-30 gadus veciem pieaugušajiem. Dati tika ievākti pēc brīvprātības principa, bez laika ierobežojuma, kā arī tika ievērota respondentu anonimitāte. Pētījuma dati tika ievākti laika posmā no 2024. gada 18. marta līdz 2024. gada 28. martam. Neviena aptauja netika anulēta, jo visas saņemtās aptaujas atbilda kritērijiem.

Ievāktie dati tika analizēti apkopotā veidā, datu apstrādei izmantojot programmu IBM SPSS 22.0. Tika veikta aprakstošā statistika, empīriskā datu sadalījuma atbilstība normālajam sadalījumam un veikti Spīrmena korelāciju aprēķini (r_s), lai noteiktu saistības starp depresijas simptomiem, tēva audzināšanas skalas un mātes emocionālā siltuma skalas rezultātiem.

REZULTĀTI

Pēc pētījuma datu ievākšanas datu apstrādē tika izmantotas aprakstošās un secinošās statistikas metodes. Tika aprēķinātas vidējās vērtības un standartnovirzes Beka depresijas aptaujas skalai, Tēva audzināšanas skalai un Vecāku attieksmes aptaujas emocionālā siltuma skalai. Tabulā (skat. 1. tabulu) ir redzami: aritmētiskais vidējais (M), standartnovirze (SD), ticamības rādītājs (α) un atbilstība normālam sadalījumam pēc Kolmogorova-Smirnova testa (D).

Lai pārbaudītu datu empīriskā sadalījuma atbilstību normālam sadalījumam, tika izmantots Kolmogorova-Smirnova kritērijs (skat. 1. tabulu). Beka depresijas aptaujas, Tēva audzināšanas skalas un Vecāku attieksmes aptaujas Emocionālā siltuma apakšskalas dati pēc Kolmogorova-Smirnova kritērija neatbilst normālam sadalījumam, jo atšķirības starp datu empīrisko un normālo sadalījumu ir statistiski nozīmīgas ($p < 0,05$).

1.tabula.

Beka depresijas aptaujas, Tēva audzināšanas skalas un Vecāku attieksmes aptaujas Emocionālā siltuma apakšskalas aprakstošās un secinošās statistikas rādītāji izlasei (N=55)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	α	<i>D</i>
Depresijas simptomi	13,93	11,10	0,93	0,15*
Tēva iesaistīšanās audzināšanā	28,00	10,18	0,94	0,12*
Mātes emocionālais siltums	27,02	7,77	0,94	0,14*

* $p < 0,05$

Lai pārbaudītu pētījuma hipotēzi - zemāka tēva iesaistīšanās audzināšanā un zemāks saņemtais emocionālais siltums no mātes bērnībā ir saistīti ar augstākiem depresijas simptomiem – tika veikta korelāciju analīze. Ņemot vērā iegūtos rezultātus, datu sadalījums neatbilst normālajam sadalījumam, tādēļ tiek izmantota neparametriskās datu analīzes metode – Spīrmena korelācijas koeficients (skat. 2.tabulu). Rezultāti atklāj statistiski nozīmīgas korelācijas starp visiem mainīgajiem lielumiem. Ir atklāta būtiska negatīva saistība starp depresijas simptomiem un gan tēva iesaistīšanos audzināšanā, gan mātes emocionālo siltumu bērnībā. Tas norāda, ka zemāks tēva līdzdalības līmenis bērnu audzināšanā un mātes emocionālais siltums ir saistīts ar augstāku depresijas simptomu līmeni.

Veicot Spīrmena korelācijas analīzi, tik novērota cita statistiski nozīmīga korelācija starp pētījuma mainīgajiem, kas netika izvirzīta kā bakalaura darba pētījuma hipotēze. Pastāv būtiska pozitīva korelācija starp tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu. Tas liecina, ka lielāka tēva iesaistīšanās audzināšanā ir saistīta ar augstāku mātes emocionālā siltuma līmeni un otrādi.

2.tabula

**Beka depresijas aptaujas, Tēva audzināšanas skalas un Vecāku attieksmes aptaujas
Emocionālā siltuma apakšskalas korelācijas (Spīrmena korelācijas koeficients) (N=55)**

	Tēva iesaistīšanās audzināšanā	Mātes emocionālais siltums
Depresijas simptomi	-0,51**	-0,64**
Tēva iesaistīšanās audzināšanā		0,49**

**p < 0,01

Rezultāti atklāj, ka hipotēze ir apstiprinājusies - zemāka tēva iesaistīšanās audzināšanā un zemāks saņemtais emocionālais siltums no mātes bērnībā ir saistīti ar augstākiem depresijas simptomiem.

DISKUSIJA

Šī pētījuma mērķis bija izpētīt jaunu pieaugušo depresijas simptomu saistību ar tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu bērnībā. Pētījuma mērķis tika sasniegts.

Pētījuma ietvaros izvirzītā hipotēze “zemāka tēva iesaistīšanās audzināšanā bērnībā un zemāks saņemtais emocionālais siltums no mātes bērnībā ir saistīti ar augstākiem depresijas simptomiem jaunu pieaugušo vidū” ir apstiprinājusies, jo rezultāti norāda, ka ir saistība jaunu pieaugušo depresijas simptomiem ar tēva iesaistīšanos audzināšanā bērnībā un jaunu pieaugušo depresijas simptomiem ar mātes emocionālo siltumu bērnībā.

Šī pētījuma rezultāti sakrīt ar citiem pētījumu rezultātiem, kur atklāts, ka, ja tēva iesaistīšanās bērna audzināšanā bijusi ierobežota, bērniem biežāk attīstās psiholoģiski traucējumi, tai skaitā depresijas simptomi (Allen & Daly, 2007). Citā pētījumā atklāta zema mātes emocionālā siltuma saistība ar psihopatoloģiju piedzīvošanu pieaugušā vecumā (Moran et al., 2018).

Depresijas simptomu saistību ar tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu bērnībā varētu skaidrot ar to, ka tēva iesaistīšanās audzināšanā un mātes emocionālais siltums ir svarīgi faktori, lai bērnam veidotos droša piesaiste ar abiem vecākiem. Kā minēts Dagnino un kolēģu (Dagnino et al., 2017) darbā, personām ar drošu piesaistes stilu parasti ir zemāks depresijas simptomu līmenis pieaugušā vecumā. Savukārt, ja tēvs nav iesaistījies audzināšanā vai iesaiste ir bijusi ierobežota, visticamāk bērnam būs izveidojies nedrošs piesaistes stils ar tēvu un, ja māte būs emocionāli vēsa, tad bērnam var izveidoties nedrošs piesaistes stils arī ar māti. Kā minēts citā pētījumā, nedrošo piesaistes stilu izraisa atturoša pieredze ar piesaistes personām, kas palielina depresijas risku (Spruit et al., 2020).

Ja māte ar bērnu runā sirsnīgā, draudzīgā balsī, saprot bērna problēmas un satraukumu, ir mīļa pret bērnu, bieži smaida bērnam, daudz sarunājas ar bērnu par viņa interesēm, spēj mierināt bērnu satraukuma brīžos un uzslavē bērnu gan par sasniegumiem, gan centieniem, bērns tādējādi uztvers emocionālo siltumu. Turpretī, ja māte nesaprot bērna vajadzības, vēlēšanās un uztraukumus, daudz nesarunājas ar bērnu un nespēj viņu mierināt satraukuma brīžos, tas var veicināt bērna negatīvu uzskatu internalizēšanu par sevi, kas tieši saistīts ar trauksmi un depresiju (Del Barrio et al., 2016).

Pētījuma dalībnieki ir vecumā no 18 līdz 30 gadiem, jeb vecumposmā, kur viņu vecāki uzauga PSRS vai pēc PSRS laikā, kur bija populārs autoritārais audzināšanas stils, kam raksturīga

augsta kontrole un zems emocionālais siltums. Pastāv liela iespēja, ka vecāki audzina savus bērnus tā, kā vecāki audzināja viņus. Autoritārais audzināšanas stils tiek saistīts ar augstākiem depresijas simptomiem jauniešu un jaunu pieaugušo vidū (Romero-Acosta et al., 2021).

Kā interesants novērojums šajā pētījumā ir saistība starp tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu. Augstāka tēva iesaistīšanās audzināšanā ir saistīta ar augstāku mātes emocionālo siltumu. To varētu skaidrot ar faktoru, ka, jo vairāk tēvs iesaistīsies audzināšanā, mātei nebūs jāuzņemas visas rūpes par bērnu, viņa nebūs tik noslogota fiziski un emocionāli, spēs atlicināt vairāk laika rūpēm par sevi un savu labsajūtu, spēs veltīt vairāk laika un uzmanības bērna vēlmēm un vajadzībām, un spēs būt emocionāli siltāka pret bērnu. Savukārt, ja tēva iesaistīšanās audzināšanā būs ierobežota un lielāko daļu rūpes par bērnu ir jāuzņemas mātei, tas var sagādāt papildus stresu un nogurumu, kā rezultātā māte būs emocionāli vēsāka pret bērnu. Šī saistība starp tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu var veidoties arī tādēļ, ka respondenti atceroties savu bērnības pieredzi ar vecākiem, to var atcerēties subjektīvi. Tas nozīmē, ka viņiem var būt viens internalizēts priekšstats par bērnības attiecībām ar vecākiem, kur priekšstati par abiem vecākiem daļēji saplūst, vērtējot vienu vecāku pozitīvāk, tāpat tiek vērtēts arī otrs vecāks, un otrādi.

Ir iespēja, ka pastāv arī kāda trešā faktora ietekme uz šī pētījuma mainīgajiem lielumiem. Jaunu pieaugušo vecumā indivīdi saskaras ar virkni jaunu pārbaudījumu un problēmām. Šajā periodā jauni pieaugušie turpina pētīt un veidot savu identitāti, pārvaldīt mainīgās starppersonu attiecības, palielināt ekonomisko un emocionālo neatkarību no vecākiem un orientēties sarežģītās izglītības, nodarbinātības un veselības aprūpes sistēmās. Turklāt jauniem pieaugušajiem ir mazāka iespēja saņemt garīgās veselības aprūpi, nekā par viņiem jaunākiem un vecākiem cilvēkiem (Babajide et al., 2020).

Šim pētījumam ir vairāki ierobežojumi. Šajā pētījumā tika mērīti priekšstati par bērnībā piedzīvoto, kas var nebūt atbilstoši patiesībai, īpaši ņemot vērā, ka cilvēki ar depresijas simptomiem mēdz atskatīties uz pagātnes notikumiem ar negatīvāku skatījumu, nekā cilvēki bez depresijas simptomiem (Mennen et al., 2019).

Pētījuma aptaujā par respondentiem netika iegūta informācija, vai respondentu vecāki dzīvo šķirti vai kopā, kas varētu būt kā depresiju veicinošs faktors. Gadījumos, ja bērna vecāki ir šķīrušies un bērns uzaugs pie mātes, tēva iesaistīšanās bērna audzināšanā būs ierobežota, un māte varētu būt emocionāli vēsāka šīs šķiršanās dēļ. Mātes, kas vienas audzina bērnus, bieži cieš no stresa, hroniska noguruma un saspringuma, kas var izraisīt neefektīvāku audzināšanu, salīdzinot

ar mātēm divu vecāku ģimenēs (Kim & Kim, 2020). Savukārt, šis neefektīvais audzināšanas stils, iespējams, bērniem rada izjūtu, ka mātes ir emocionāli vēsākas. Vientuļās mātes biežāk piedzīvo depresijas simptomus nekā mātes kuras ir precējušās (Kim & Kim, 2020), savukārt depresijas simptomi mātēm ir cieši saistīti ar depresijas simptomiem un citām psihosociālām problēmām viņu bērniem (Ertel et al., 2011), ko var skaidrot ar to, ka depresijas stāvoklī pieaug emocionāla nevērība, mātei kļūst grūtāk izrādīt emocionālo siltumu un saskatīt patiesās bērna vajadzības.

Ticamību aptaujas rezultātiem varētu ietekmēt tas, ka daļa jautājumu respondentiem ir sensitīva rakstura, piemēram, domas par pašnāvību. Vēl ticamību rezultātiem varētu ietekmēt, ka respondenti sniedz sociāli vēlamas atbildes, atbildes kādas, viņuprāt, būtu sabiedrībā pieņemamas, pareizas vai viņiem pašiem vēlamas, piemēram gadījumos, ja respondents uzskata, ka tēva iesaistīšanās audzināšanā ir īpaši nozīmīga, respondents var sniegt vēlamu atbildi.

Viens no trūkumiem šim pētījumam ir maza respondentu izlase, kā arī tas, ka aptaujas parasti aizpilda motivētākie respondenti. Individīdi ar depresijas simptomiem ir pasīvāki un mazāk motivēti, tāpēc nav iekļuvuši respondentu izlasē.

Kā šī pētījuma stiprās puses varētu minēt, ka ir atklāta būtiska saistība starp visiem pētījuma mainīgajiem lielumiem. Kā arī iepriekš nav pētīta depresijas simptomu saistība ar šiem abiem mainīgajiem kopā – tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu bērnībā.

Nākotnē varētu apskatīt kā tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālais siltums atšķiras šķirtās un veselās ģimenēs. Būtu svarīgi novērtēt arī pašu vecāku viedokli par viņu iesaistīšanos audzināšanā un sniegto emocionālo siltumu, kas sniegtu objektīvāku skatījumu uz pagātnes notikumiem un ļautu salīdzināt rezultātus, tādējādi pētījuma rezultāti par depresijas simptomu saistību ar tēva iesaistīšanos un mātes emocionālo siltumu bērnībā būtu ticamāki. Nākotnes pētījumos būtu vērtīgi apskatīt tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālā siltuma bērnībā saistību arī ar kādu citu psiholoģisku traucējumu, piemēram, trauksmi.

SECINĀJUMI

Bakalaura darba mērķis bija izpētīt jaunu pieaugušo depresijas simptomu saistību ar tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu bērnībā. Izvirzītais mērķis tika sasniegts. Lai to sasniegtu, tika veikta līdzšinējo pētījumu teorētiskā analīze un izstrādāts empīrisks pētījums ar mērķi noskaidrot, vai pastāv saistības starp jaunu pieaugušo depresijas simptomiem un tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu bērnībā.

Mūsdienās depresijas traucējumi ir vieni no izplatītākajām garīgās veselības problēmām pasaulē un tai ir tendence pieaugt, it īpaši jaunu pieaugušo vidū. Neapmierinātās vajadzības bērnībā var būt kā riska faktors bērna psihiskās veselības traucējumu, piemēram, depresijas simptomu, attīstībai vēlāk pieaugušo vecumā. Tēva iesaistīšanās bērna audzināšanā tiek saistīta ar bērna apmierinātību ar dzīvi un mazāku depresijas pieredzi. Savukārt gadījumos, kad tēva iesaistīšanās audzināšanā bijusi ierobežota, bērniem biežāk attīstās trauksmes traucējumi, uzvedības problēmas, psiholoģiski traucējumi, piemēram, depresijas simptomi, un pašnāvības riski. Mātes emocionālais siltums, atbalsts un atsaucīga uzvedība veicina labu bērna pašsajūtu, spēju tikt galā ar stresa situācijām, paaugstina labklājības rādītājus, mazina atkarību un depresijas risku. Mātes izrādītais emocionālais siltums bērnībā var būt kā depresijas simptomu aizsargfaktors. Savukārt emocionālā siltuma trūkums, skarba un nereaģējoša audzināšana negatīvi ietekmē bērna emocionālo pašsajūtu, radot risku depresijas simptomu izpausmēm turpmākajā dzīvē. Viens no svarīgākajiem drošas piesaistes faktoriem ir tas, ka bērns uztver mātes emocionālo siltumu. Personām ar drošu piesaistes stilu parasti ir zemāks depresijas simptomu līmenis. Mātes spēju izrādīt emocionālo siltumu lielā mērā nosaka mātes labsajūta, zems stresa un depresijas simptomu līmenis. To savukārt palīdz nodrošināt tēva iesaistīšanās audzināšanā.

Bakalaura darba pētījumā tika izvirzīta hipotēze, ka zemāka tēva iesaistīšanās audzināšanā bērnībā un zemāks saņemtais emocionālais siltums no mātes bērnībā ir saistīti ar augstākiem depresijas simptomiem jaunu pieaugušo vidū. Hipotēze apstiprinājās, jo, kā norāda iegūtie rezultāti, depresijas simptomiem jaunu pieaugušo vecumā ir negatīva korelācija ar tēva iesaistīšanos audzināšanā bērnībā, un depresijas simptomiem jaunu pieaugušo vecumā ir negatīva korelācija ar mātes emocionālo siltumu bērnībā. To var skaidrot, ka ierobežota tēva iesaistīšanās audzināšanā un zems uztvertais emocionālais siltums no mātes bērnībā var veicināt nedrošas piesaistes veidošanos. Savukārt nedroša piesaiste palielina depresijas risku. Tika arī novērota

pozitīva korelācija starp tēva iesaistīšanos audzināšanā bērībā un mātes sniegto emocionālo siltumu bērībā. To var skaidrot ar faktoru, ka, jo vairāk tēvs iesaistīsies audzināšanā, mātei nebūs jāuzņemas visas rūpes par bērnu, viņa nebūs tik noslogota un tādējādi spēs atlicināt vairāk laika rūpēm par sevi un savu labsajūtu, spēs veltīt vairāk laika un uzmanības bērna vēlmēm un vajadzībām, un spēs būt emocionāli siltāka pret bērnu. Attiecīgi māte spēs būt emocionāli siltāka pret bērnu. Savukārt, ja tēva iesaistīšanās audzināšanā būs ierobežota un lielāko daļu rūpju par bērnu ir jāuzņemas mātei, tas var sagādāt papildus stresu un nogurumu, kā rezultātā māte būs emocionāli vēsāka pret bērnu.

Līdz ar to var secināt, ka pastāv saistības jaunu pieaugušo depresijas simptomiem ar tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu bērībā.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

- Allen, S., & Daly, K. (2007). The Effects of Father Involvement: An Updated Research Summary of the Evidence Inventory. *Centre for Families, Work & Well-Being*
- Babajide, A., Ortin, A., Wei, C., Mufson, L., & Duarte, C. S. (2020). Transition Cliffs for Young Adults with Anxiety and Depression: Is Integrated Mental Health Care a Solution? *The journal of behavioral health services & research*, 47(2), 275–292.
<https://doi.org/10.1007/s11414-019-09670-8>
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887. doi:10.2307/1126611
- Beck, A.T., Steer, R.A. and Brown, G.K. (1996) Manual for the Beck Depression Inventory-II. *Psychological Corporation*, <http://www.nctsn.org/content/beck-depression-inventory-second-edition-bdi-ii>
- Bite, I., (1998). *Bērnības vardarbības pieredzes seku simptomu saistība ar pieaugušo piesaistes stiliem studentiem*. [Nepublicēts maģistra darbs, Latvijas Universitātes PPF Psiholoģijas nodaļa, Rīga]
- Bowlby, J. (1969). *Attachment*. Attachment and loss: Vol. 1. Loss. New York: Basic Books.
- Cleary A. (2022). Emotional constraint, father-son relationships, and men's wellbeing. *Frontiers in sociology*, 7, 868005. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2022.868005>
- Dagnino, P., Pérez, C., Gómez, A., Gloger, S., & Krause, M. (2017). Depression and attachment: how do personality styles and social support influence this relation? *Research in Psychotherapy: Psychopathology, Process and Outcome*, 20(1). doi:10.4081/ripppo.2017.237
- Damar, M. (2023). Investigation of the father's time spending together with their children. *International Journal of Quality in Education*. Volume: 7, 1.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijqe>
- Del Barrio, V., Holgado-Tello, F. P., & Carrasco, M. A. (2016). Concurrent and longitudinal effects of maternal and paternal warmth on depression symptoms in children and adolescents. *Psychiatry Research*, 242, 75–81. doi:10.1016/j.psychres.2016.05.032
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition, (DSM-5)*. Iegūts 2023. gada 16. decembrī no
<https://dsm.psychiatryonline.org/doi/book/10.1176/appi.books.9780890425596>

- Dmitrieva, J., & Espel, E. V. (2023). The role of paternal and maternal warmth and hostility on daughter's psychosocial outcomes: The insidious effects of father warmth combined with high paternal hostility. *Frontiers in psychology*, 14, 930371. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.930371>
- Dubowitz, H., Black, M. M., Cox, C. E., Kerr, M. A., Litrownik, A. J., Radhakrishna, A., English, D. J., Schneider, M. W., & Runyan, D. K. (2001). Father involvement and children's functioning at age 6 years: a multisite study. *Child maltreatment*, 6(4), 300–309. <https://doi.org/10.1177/1077559501006004003>
- Easterbrooks, M. A., & Goldberg, W. A. (1984). Toddler Development in the Family: Impact of Father Involvement and Parenting Characteristics. *Child Development*, 55(3), 740. doi:10.2307/1130126
- Ertel, K. A., Rich-Edwards, J. W., & Koenen, K. C. (2011). Maternal Depression in the United States: Nationally Representative Rates and Risks. *Journal of Women's Health*, 20(11), 1609–1617. doi:10.1089/jwh.2010.2657
- Finley, G. E., & Schwartz, S. J. (2004). The Father Involvement and Nurturant Fathering Scales: Retrospective Measures for Adolescent and Adult Children. *Educational and Psychological Measurement*, 64(1), 143–164. doi:10.1177/0013164403258453
- Garfield, C. F., Fisher, S. D., Barretto, D., Rutsohn, J., & Isacco, A. (2019). Development and validation of a father involvement in health measure. *Psychology of Men & Masculinities*, 20(1), 148–160. <https://doi.org/10.1037/men0000144>
- Gerhardt, M., Feng, X., & Chan, M. H. (2021). Long-term association of parental warmth with depression and obesity: Mediation by conscientiousness. *Health psychology : official journal of the Division of Health Psychology, American Psychological Association*, 40(3), 188–195. <https://doi.org/10.1037/hea0001061>
- Gniewosz, G., Katstaller, M., & Gniewosz, B. (2023). Adolescents' psychological adjustment during challenging times: The role of mothers', fathers', and adolescents' ratings of parental warmth. *Developmental Psychology*, 59(1), 112-127. <https://doi.org/10.1037/dev0001473>
- Halldorsson, B., Draisey, J., Cooper, P., & Creswell, C. (2018). Symptoms of social anxiety, depression, and stress in parents of children with social anxiety disorder. *The British journal of clinical psychology*, 57(2), 148–162. <https://doi.org/10.1111/bjc.12170>

- Larzelere, R. E., Morris, A. S. E., and Harrist, A. W. (2013). Authoritative parenting: Synthesizing nurturance and discipline for optimal child development. (pp. ix-280). *American Psychological Association*.
- Liepiņa, L. (2013). *Attieksmes pret tēva iesaistīšanos bērna audzināšanā atšķirības abu dzimumu pusaudžiem un viņu vecākiem*. [Nepublicēts maģistra darbs, Latvijas Universitātes PPF Psiholoģijas nodaļa, Rīga]
- Khaleque, A. (2013). Perceived parental warmth, and children's psychological adjustment, and personality dispositions: A meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 22(2), 297–306. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9579-z>
- Kim, G. E., & Kim, E. J. (2020). Factors affecting the quality of life of single mothers compared to married mothers. *BMC psychiatry*, 20(1), 169. <https://doi.org/10.1186/s12888-020-02586-0>
- Mennen, A. C., Norman, K. A., & Turk-Browne, N. B. (2019). Attentional bias in depression: understanding mechanisms to improve training and treatment. *Current Opinion in Psychology*, 29, 266–273. doi:10.1016/j.copsyc.2019.07.036
- Moran, K. M., Turiano, N. A., & Gentzler, A. L. (2018). Parental warmth during childhood predicts coping and well-being in adulthood. *Journal of Family Psychology*, 32(5), 610–621. <https://doi.org/10.1037/fam0000401>
- Mortazavizadeh, Z., Göllner, L., & Forstmeier, S. (2022). Emotional competence, attachment, and parenting styles in children and parents. *Psicologia, reflexao e critica : revista semestral do Departamento de Psicologia da UFRGS*, 35(1), 6. <https://doi.org/10.1186/s41155-022-00208-0>
- Parker, G., Tupling, H., & Brown, L. B. (1979). A Parental Bonding Instrument. *British Journal of Medical Psychology*, 52(1), 1–10. doi:10.1111/j.2044-8341.1979.tb02487.x
- Paul, E., & Eckenrode, J. (2015). Childhood psychological maltreatment subtypes and adolescent depressive symptoms. *Child Abuse & Neglect*, 47, 38–47. doi:10.1016/j.chiabu.2015.05.018
- Ren, Y., Wu, X., Zou, S., & Wang, X. (2023). The integral contributions of parental involvement and parenting style to adolescent adjustments: a regression mixture analysis. *Current Psychology* 43, 1369–1380 <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04364-z>

- Romero-Acosta, K., Gómez-de-Regil, L., Lowe, G. A., Lipps, G. E., & Gibson, R. C. (2021). Parenting Styles, Anxiety and Depressive Symptoms in Child/Adolescent. *International journal of psychological research*, 14(1), 12–32. <https://doi.org/10.21500/20112084.4704>
- Oficiālās statistikas portāls (2022). *Pacienti ar psihiskiem un uzvedības traucējumiem pēc diagnozes*. Iegūts 2024. gada 1. maijā no:
https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__VES__VS__VSS/VSS400/table/tableViewLayout1/
- Sağkal, A. S., Özdemir, Y., & Koruklu, N. (2018). Direct and indirect effects of father-daughter relationship on adolescent girls' psychological outcomes: The role of basic psychological need satisfaction. *Journal of Adolescence*, 68, 32–39.
doi:10.1016/j.adolescence.2018.07.001
- Shaver, P. R., & Mikulincer, M. (2009). An overview of adult attachment theory. *Attachment theory and research in clinical work with adults*, 17-45.
- Spruit, A., Goos, L., Weenink, N., Rodenburg, R., Niemeyer, H., Stams, G. J., & Colonesi, C. (2020). The Relation Between Attachment and Depression in Children and Adolescents: A Multilevel Meta-Analysis. *Clinical child and family psychology review*, 23(1), 54–69.
<https://doi.org/10.1007/s10567-019-00299-9>
- Substance Abuse and Mental Health Services Administration (2020). *Key substance use and mental health indicators in the United States: Results from the 2019 National Survey on Drug Use and Health*. Center for Behavioral Health Statistics and Quality, Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 41-43. Iegūts 2023. gada 12. decembrī no <https://www.samhsa.gov/data/>
- Substance Abuse and Mental Health Services Administration (2023). *Key substance use and mental health indicators in the United States: Results from the 2022 National Survey on Drug Use and Health*. Center for Behavioral Health Statistics and Quality, Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 38-40. Iegūts 2023. gada 12. decembrī no <https://www.samhsa.gov/data/report/2022-nsduh-annual-national-report>
- Voitkāne S. (2004). Pašcieņas, pašpaļāvības saistības ar psiholoģisko labklājību un depresiju studentēm studiju sākuma posmā. *Latvijas Universitātes raksti 682. sējums "Psiholoģija"*, 41–51.

- Von Suchodoletz, A., Trommsdorff, G., & Heikamp, T. (2011). Linking Maternal Warmth and Responsiveness to Children's Self-regulation. *Social Development*, 20(3), 486–503. doi:10.1111/j.1467-9507.2010.00588.x
- The National Institute of Mental Health (n.d.). *Depression*. Iegūts 2023. gada 13. decembrī no <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/depression>
- World Health Organization (n.d.). *Depression*. Iegūts 2023. gada 13. decembrī no <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/depression>
- Wu, L., Zhang, D., Cheng, G., Hu, T., & Rost, D. H. (2015). Parental emotional warmth and psychological Suzhi as mediators between socioeconomic status and problem behaviours in Chinese children. *Children and Youth Services Review*, 59, 132–138. doi:10.1016/j.chilyouth.2015.09.019
- Yoon, S., Bellamy, J. L., Kim, W., & Yoon, D. (2018). Father Involvement and Behavior Problems among Preadolescents at Risk of Maltreatment. *Journal of child and family studies*, 27(2), 494–504. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0890-6>

Bakalaura darbs „Jaunu pieaugušo depresijas simptomu saistība ar tēva iesaistīšanos audzināšanā un mātes emocionālo siltumu bērnībā” izstrādāts LU Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Liene Linkeviča (personiskais paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Dr. psych. Anika Miltuze (personiskais paraksts)

Recenzents: asociētā profesore Dr. psych. Ieva Bite

Darbs iesniegts Psiholoģijas nodaļā 17.05.2024.

Dekāna pilnvarotā persona: studiju metodiķe Zane Krezevska (personiskais paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

27.05.2024., prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: _____ (personiskais paraksts)